

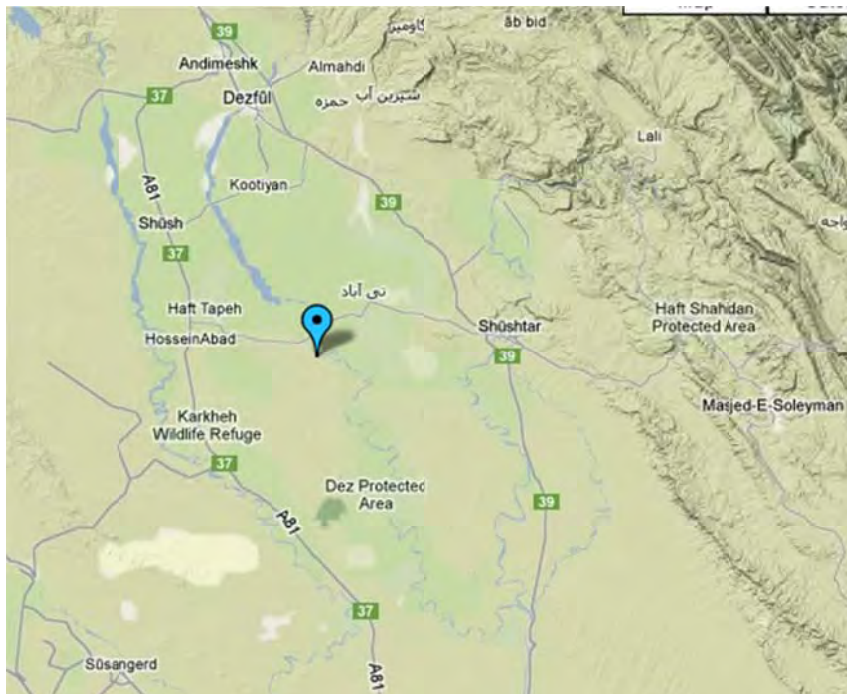
چوغا (چغا) زنبیل

زیگورات که در دوران اشکانیان با واژه «زاگارو» خوانده می شد به ساختمانی گفته می شود که بر روی یک تل بزرگ از خاک یا بر روی جایی که بلند تر از سطح زمین باشد ساخته می شده است.

از نمونه های مهم زیگورات که در دره بین دو رود ساخته شده به دست بابلی ها، ایرانیان یا نیاکان ایرانیان بنا شده اند. این بنا ها یا زیگورات ها به هرم های پله دار نیز شهرت دارند.

از نمونه های مهم زیگورات، زیگورات بزرگ شهر اور نزدیک نصیریه در عراق امروزی، زیگورات اکار کوف نزدیک بغداد در عراق امروز، چوغا (چغا) زنبیل در خوزستان ایران است و دیگری سیالیک نزدیک کاشان ایران قرار دارد.

ایلامی ها ساختمان های گوناگونی در فلات ایران ساخته اند که در بیشتر نقاط ایران در زیر ماسه و شن پنهان بوده و یا هنوز پنهان است. مجموعه خوزستان یکی از آنان است که سراز خاک بیرون دارد. چوغا یا چغا در زبان بختیاری به چم «تپه» است. چغا زنبیل خوزستان یکی از زیگوراتی است که بیرون از فلات بین دو رود (بین النهرین) در درون فلات ایران ساخته شده است. این زیگورات ۴۲ کیلومتر جنوب باختری دزفول سی کیلومتر به سمت باختر سوسا (شوش) و در ۸۰ کیلومتری اهواز ساخته شده است.

چوغا زنبیل ۱۲۵۰ سال پیش از زایش مسیح از سوی پادشاهی بنامی اونتاش نپیر یشا، در بزرگداشت خدایی بنام اینشوشنیاک ساخته شده است.

نام اصلی شهر "دور اونتاش Dur Untash" بوده است که به چم (معنی) شهر (کاخ) اونتاش می باشد. مشخص نیست اگر این زیگورات به صورت معبد ساخته شده باشد چه تعداد در آن زندگی می کرده اند.

تمام زیگورات و ساختمان آن با دیوار هایی دوره شده است که ظاهرا محدوده شهر را نشان می

دهند. درون ساختمان زیگورات نشانه هایی هست که بیشتر به خدا پرستی اشاره دارد و به خدایی که می پرستیدند پیشکش شده است. در زیر ساختمان انباری که بنظر میرسد بیشتر از خود زیگورات ساخته شده باشد قرار دارد که آنرا هم به اونتاش نپیر یشا نسبت می دهند.

در میانه ساختمان یازده جایگان مقدس دیگر دیده می شوند. گفته می شود در این مکان بیست و دو معبد دیگر طراحی شده بود ولی پیش از آنکه اونتاش نپیر یشا بتواند آنها را تمام کند در می گذرد.

در نگاهی دیگر زیگورات به قصر پادشاهی می ماند که بیرون آن محلی هم برای رسیدگی به مرده ها اختصاص داشته و در زیر آن پنج لایه دیگر قرار گرفته است که در آنجا گور های پادشاهی قرار داشته است.

احتمال می دهند زیگورات که پیش از سال ۱۲۵۰ یعنی ۳۲۶۲ سال پیش ساخته شده باشد، در جایگاه شهری شش هزار ساله قرار داشته باشد. زیگورات چوغا زنبیل به همت باستان شناسان ایرانی از زیر خاک بیرون آورده شده است.

زیگورات چوغا زنبیل یکی از ساختمان های بزرگ خشت و گل در ایران است که یونسکو آنرا در سال ۱۹۷۹ به عنوان محلی باستانی شماره گذاری و تایید کرده است.

پژوهش های جغرافیایی فیزیکی (ژیوفیزیکال) از سالهای ۱۹۷۰ در منطقه آغاز شده بود و بخش هایی از زیگورات در سال ۱۹۷۹ از سوی یونسکو شناسایی شده است.

باور باستانشناسان و زمین شناسان بر این است که زیگورات دیگری در منطقه وجود داشته و در زیر خاک پنهان است و بایستی بزودی آنرا نیز از خاک در آورد.

باور باستانشناسان براین است که این منطقه روستا و یا شهری بوده است که پادشاه اونتاش نپیریشا برای زندگی مردمش ساخته است.

این باور از آنجا ناشی می شود که اندازه شهر و دیوار آن بقدری زیبا و بزرگ است که هم می تواند به پیشگاه خدایی که می پرستیدند پیشکش شده باشد و هم به منظور زندگی شاه و مردم، زیرا نمایانگر قدرت و مهر پادشاهی و آثار شهر سازی نیز هست.

دو طبقه از زیگورات که در مرکز شهر ساخته شده بود هنوز پا برجاست. در درون دیوارها و در میانه بخش های گوناگونی که به دوره های گوناگون ایلامی مربوط می شود ساخته شده است که هنوز پا برجاست.

دیوارهای شهر چهار کیلومتر درازا دارند و در حدود ۱۰۰ هکتار زمین را در درون خود جا داده اند. محل پادشاهی در نزدیکی در ورودی اصلی و در ۴۵۰ متری زیگورات قرار گرفته بوده است. در اطراف شهر سه گونه ساختمان با سالن هایی که به سالن های بارگاه پادشاهی می ماند قرار داشته است که با راهرو های دراز بهم پیوسته بودند که همه از زیر خاک در آمده اند.

در زیر یکی از این تالار های کاخ که بنام کاخ شماره یک نامگذاری شده است پنج طبقه گور شبیه گور هایی که در هفت تپه (کبناک) بدست آمده وجود دارند. گور های زیگورات البته بیشتر و مجهز تر و باشکوه تر هستند.

ساختمان زیگورات از خشت گلی و گاهی از خشت های پخته (آجر) بهره گرفته است. ساختمان بسیار هنرمندانه و با اصول معماری ساخته شده است با سنگ ها و آجر هایی که لعاب پخته دارند تزیین شده است. گچ و تزیینات گچبری و شیشه در آنجا دیده می شود. هزاران آجر پخته که بر آنها نگاره های ایلامی نقش بسته است و بصورت کانفیورم روی آنها نوشته شده بر دیوارها وجود دارند که با دست روی آنها کنده کاری شده و ساختمان را زیبایی دیگری می بخشد.

سفال های لعاب داده شده که ساخت مجسمه هایی از گاو نر و شیر و دال (نیم بدن دال و نیم دیگر شیر) که نگهبان درهای ورودی زیگورات بوده اند در آنجا یافت شده است.

در نزدیکی معبد "کیریرشا و کیشمیتیک- روهوراتیر" کوره ها و اجاق هایی یافت شده اند که احتمال می رود برای ساخت و پخت آجر و موزاییک بکار می رفته است. بنظر می رسد زیگورات در دو مرحله ساخته شده باشد. مرحله دوم آن شامل چندین لایه بوده است.

گرچه نشانه‌ها بر آن است که ساختمان سازی پس از مرگ اونتاش نپیریشا ادامه نیافته است ولی شهر متروکه نشده و مردم آنجا را ترک نکرده‌اند و همواره در آنجا زندگی کرده‌اند تا اینکه یکی از شاهان آشوری بنام "آشوربانیپال" در ۶۴۰ پیش از زایش مسیح آنرا خراب کرده است.

برخی از دانشمندان باستانشناس برای باور هستند که به دلیل وجود معبد‌های بزرگ و گوناگون مقدس بودن چوغا زنبیل بسیار اهمیت داشته و براین باورند که اونتاش نپیریشا برآن بوده تا مرکز دینی تازه‌ای بوجود آورد و به احتمال جایگزین شوش گرداند. البته منظورش بوجود آوردن دین تازه نبوده و می‌خواسته است باورمندان معبد‌های دیگر را در یکجا و در کنار هم قرار بدهد. که این خود نشانه‌ای است از احترام ایرانیان به دیگران و دیگر باورمندان. که در منشور کوروش بزرگ که از سوی بابلی‌ها منتشر شده نیز آمده است.

ظاهراً زیگورات چوغا زنبیل یکی از زیگوراتی است که بیشتر از همه سلامت و کامل مانده است. این محل نخستین نوع زیگوراتی است که در ایران کشف شده است.

تبری که در اینجا می‌بینید نام اونتاش نپیریشا برآن کنده کاری شده است.

چوغا زنبیل در شش مرحله پیشتر بین سالهای ۱۹۵۱ تا ۱۹۶۱ خاکبرداری و اکتشاف شده است و این کار به شخصی رومی بنام گیرشمان نسبت داده می‌شود.

شوربختانه اکتشاف نفت در منطقه خوزستان و تسلط دولت انگلستان به سرزمین‌هایی که طی قرارداد ناکس داری بر آن‌ها دست انداخته بود مانع از اکتشاف‌های دیگر باستانشناسی شده و یا برخی از آثار باستانی ایران در اثر غفلت و ندانم کاری شرکت نفت انگلیس از بین برده شده است.

دیگر لرزه‌نگاری‌ها و آزمایش‌های زمین‌نشان می‌دهد برخی انفجارها که به منظور اکتشاف نفت انجام شده است به زیگورات چوغا زنبیل صدمه زده و یا زیگورات و آثار دیگر را از بین برده است زیرا محل استخراج نفت که انگلستان مشغول آن بوده است (مسجد سلیمان) با محل زیگورات چوغا زنبیل تقریباً ۳۰۰ متر بیشتر فاصله ندارد.

زیگورات در نزدیکی رود "الآنوس" (دز) امروز قرار گرفته است و چون بالاتر از سطح رودخانه است آب رسانی را مشکل می‌کرده است. بنابراین اونتاش نپیریشا چاره‌ای برآن اندیشیده. او دستور داده است تا مردم کانالی از شوش جایی که آب تازه در آنجا یافت می‌شد (رودخانه چواسپس = کرخه) به زیگورات بکنند. این کانال از هفت تپه می‌گذشته.

شوربختانه این بخش از کرخه پر از گل و لای می شده است چون آن زمان هم با فشار زیاد از سوی شوش سرازیر بوده تولید گل و لای کرده و قابل استفاده نبوده است. برای رفع مشکل در "دور اونتاش" (در شهر اونتاش) از سیستم تصفیه استفاده شده است و آب از چندین بستر گذر داده می شد تا آب زلال و قابل استفاده شود. فرتور کناری بستر یکی از این تصفیه خانه هارا نشان می دهد که هنوز هم باقی است. این شاهکار معماری و شهرسازی است که در سه هزار سال پیش در ایران رخ داده است. این نوع تصفیه آب قدیمی ترین در نوع خود است که

در ایران رواج داشته است.

در کنار در ورودی به شهر گویا سه کاخ بصورت سه خانه بزرگ بوده است که سالن های بزرگ با درهای بزرگ داشته است. بسیاری از اتاق ها که در اطراف کاخ اصلی ساخته شده اند به دیوار بیرون تکیه دارند.

یک معبد هم به بابلی ها و به خدای بابلی ها (نوسکو) اختصاص داشته است.

همانطور که در سراسر ایران و جایی که امروز خاورمیانه نام دارد مرسوم بوده گور پادشاه در زیر کاخ قرار می گرفته است. گرچه یک اسکلت در این گور یافت شده است ولی دیگر مردان و زنان که در این شهر زندگی می کرده اند سوزانده شده اند (امروز هم سوزاندن مرده رواج دارد) این تنها جایی است که معلوم شده مرده ها پس از مرگ سوزانده می شده اند.

در فرتور کناری باقیمانده های حیاط شهر و دیوار آن دیده می شود و خود زیگورات در فاصله دور دیده می شود.

از نظر فرهنگی ایلامی ها و بابلی ها شباهت های زیادی باهم داشته اند و ساختمان زیگورات که در خوزستان ساخته شده با دیگر زیگوراتی که در ناحیه بغداد و عراق ساخته شده شباهت های زیادی دارند. بیشتر زیگورات ها در ناحیه بابل ساخته شده اند. یکی از این زیگورات "اتمناتکی" است که به خدای بابل "مردوک" نسبت می دهند و آنرا "نبوپولسار" شاه و "نبوکدنظار" شاه دیگر بابل ساخته اند. ظاهرا مدعی هستند که به دلیل ارتفاع بسیار زیاد آن می گفته اند تا به "بهشت" می رسد. البته این داستانی در تورات و انجیل است که به "برج بابل" مشهور است. شباهت زیگورات چوغا زنبیل در بلندی آن و نام دیگری که به "پلکان بهشت" مشهور بوده است به آن داده اند می باشد.

